

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta - koronapassi

Viite: Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta tiistai 28.09.2021 klo 10.00 / HE 131/2021 vp / Asiantuntijapyyntö

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

Esityksen keskeinen sisältö

Tartuntatautilakia on tarkoitus muuttaa väliaikaisesti siten, että alueilla, joilla voidaan kohdistaa tilaisuuksiin ja tiloihin rajoituksia tartuntatautilain perusteella, mahdollistetaan rajoitusten välttäminen nk. koronapassia edellyttämällä. Koronapassia voitaisiin edellyttää muun muassa ravintoloissa ja yökerhoissa sekä yleisötilaisuuksissa, kuntosaleilla ja muissa urheilun tai liikuntaan käytettävissä sisäliikuntatiloissa, uimahalleissa ja kylpylöissä, tanssipaikoissa ja ryhmäharrastustoimintaan käytettävissä tiloissa, hovi- ja teemapuistoissa, eläintarhojen sisätiloissa, sisäleikkipuistoissa ja sisäleikkipaikoissa sekä museoissa, näyttelytiloissa ja muissa vastaavissa kulttuuritiloissa.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsille tulee olla tietoa kaikista koronapassiin liittyvistä näkökohdista eli esimerkiksi siitä, missä mahdollisen testin voi tehdä ja mistä koronapassin saa.
- Testaukseen pääsemiseen ja testitulosten saamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta koronapassista ei muodostu käytännössä este lapsen harrastus- ja virkistystoimintaan osallistumiselle.
- On tärkeää, että koronapassin voi ottaa käyttöön ilman verkkopankkitunnuksia ja se on saatavissa terveydenhuollon yksiköstä.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu ottaa kantaa esitykseen siltä osin, kun sääntely koskee lapsia ja koronapassia. Esityksen tavoitteet, joilla tähdätään kansanterveyden suojeluun, ovat kannatettavat. Koronapassin avulla on mahdollista avata esimerkiksi terveysturvallinen harrastustoiminta mahdollisimman monelle, mikäli rajoituksia joudutaan ottamaan käyttöön. Lapsiasiavaltuutettu on kantanut huolta covid-19-pandemiaan liittyvien rajoitustoimien kohdistumisesta etenkin lapsiin ja nuoriin, joten kaikki toimet, jotka tähtäävät yhteiskunnan hallittuun avaamiseen terveysturvallisesti ovat sinänsä kannatettavia. Koronapassi on kaikkiin kohdistuville rajoituksille vaihtoehtoinen tapa suojata haavoittuvia ryhmiä, ja sen edellyttämisellä voidaan suojata myös samoissa tiloissa olevia muita nuoria ja alle 12-vuotiaita lapsia, joilla ei ole rokotesuojaa.

Lapsella on oikeus tietoon, ja on tärkeää, että myös lapset ymmärtävät koronapassin käyttöönoton mahdolliset vaikutukset. Lapsille tulee viestiä rokotteesta, koronapassista ja mahdollisista rajoitustoimista heille ymmärrettävällä tavalla. Tietoa on ylipäätään oltava kaikista koronapassiin liittyvistä näkökohdista eli esimerkiksi siitä, miten mahdollisen testin voi tehdä ja mistä koronapassin saa.

Lapsiasiavaltuutettu näkee, että koronapassiin liittyy olennaisesti kysymys yksittäisen lapsen edun suhteesta lapsiryhmän etuun. Eli siis onko hyväksyttävää, jos kaikkiin kohdistuvien rajoitusten sijasta otetaan käyttöön koronapassi, joka mahdollistaa tietyistä vapaa-ajan oikeuksista nauttimisen rajatulle ryhmälle. Kollektiivisissa päätöksissä lasten yleinen etu on arvioitava ja määritettävä tietyn lapsiryhmän ja/tai lasten yleisten olosuhteiden perusteella.¹

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on tapauksessa Vavříčka and Others v. the Czech Republic (8.4.2021)² ottanut kantaa niiden seurausten hyväksyttävyyteen, jotka johtuvat rokkottamattomuudesta. EIT:n ratkaisusta ei voi suoraan vetää yhtäläisyyksiä covid-19-rokotteisiin, ja toisaalta on yhä osin epäselvää, kuinka vakava koronaviruksen aiheuttama tauti on lapsille (ts. kun lasten kuolleisuus tautiin on hyvin alhainen, alhainen ja vakavat tautimuodot ovat harvinaisia, mutta taudin pitkäaikaisvaikutuksia lapsille ei tunneta). Ratkaisussa kuitenkin pohditaan rokottamatta jättämisen seuraamuksien hyväksyttävyyttä ja oikeasuhtaisuutta tavalla, josta on tulkittavissa yleistä linjausta kansanterveyden suojeluun tähtäävien toimien hyväksyttävyydestä suhteessa yksityiselämän suojaan. Tuomioistuin esimerkiksi katsoi, että

rokottamattomien³ lasten esiopetukseen pääsyn epääminen oli hyväksyttävää siksi, että sillä pyrittiin suojaamaan kaikkien lasten terveyttä. Ratkaisussa painoi siis isomman lapsiryhmän etu (eli jokaisen lapsen suojaaminen vakavilta taudeilta) verrattuna yksittäisiin lapsiin. EIT tulkitsi, että rokottamattomuudesta johtuneet seuraukset yksilölle olivat kansanterveyden kannalta hyväksyttäviä, oikeasuhtaisia ja luonteeltaan suojelullisia, eivät rangaistuksenomaisia.

Jos koronapassi toteutetaan tavalla, joka ei ole perusoikeuksien rajoitusedellytysten vastainen ja joka kunnioittaa ihmisoikeuksia, ei lapsiasiavaltuutettu näe sen käyttöönotolle esteitä. Koronapassilla halutaan muun muassa suojata lapsen oikeutta vapaa-ajan harrastuksiin ja taata toiminnan terveysturvallisuus. Samalla on huomattava, että covid-19-pandemiaan liittyvät rajoitustoimet ovat jo pitkään kohdistuneet lapsiin ja nuoriin ja heidän harrastusmahdollisuuksiinsa⁴ sekä liikuntaan ylipäätään⁵, josta on ollut negatiivisia vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvoinnille.⁶ Tanskan koronapassi-mallissa lähdettiin siitä, ettei alle 18-vuotiaiden tarvinnut esittää koronapassia osallistuessaan vapaa-ajan harrastus- ja urheilutoimintaan.⁷ Kuitenkin esimerkiksi Ranskassa ja Italiassa edellytetään koronapassia 12 vuotta täyttäneiltä lapsilta.⁸

On myönteistä, että koronapassiin tarvittava covid-19-testi on alle 18-vuotiaille maksuton. Syystä tai toisesta rokottamattomien lasten osalta haasteeksi voi muodostua toistuva testissä käyminen (72 tunnin välein). Kaikilla lapsilla ei ole mahdollisuutta esimerkiksi terveydellisten syiden vuoksi ottaa rokotetta. Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että testaukseen pääsemiseen ja testitulosten saamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta koronapassista ei muodostu käytännössä estettä lapsen harrastus- ja virkistystoimintaan osallistumiselle.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että koronapassin voi ottaa käyttöön ilman verkkopankkitunnuksia ja se on saatavissa terveydenhuollon yksiköstä (s. 18). Koronapassi perustuu Omakannassa oleviin tietoihin. Vain osa huoltajista näkee toistaiseksi 12 vuotta täyttäneiden lasten tiedot. Lapsella on myös oikeus kieltää rokotustiedon näyttämisen huoltajalle Omakannassa tietyin edellytyksin. Mikäli rokotepassin edellyttämä täysi rokotesarja tarkoittaa jatkossa jossain vaiheessa kolmen rokotteen sarjaa, tulee yhdenvertaisuusnäkökulmiin rokotteiden jakelujärjestyksessä kiinnittää aiempaa enemmän huomiota.

Jyväskylässä 27.9.2021

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Sonja Vahtera
Lakimies

¹ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (CRC/C/GC/14), kohta 32.

² Saatavilla: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-209039%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-209039%22]}).

³ Sellaisten lasten, jotka eivät terveydellisistä syistä voi ottaa rokotetta, oikeutta esiopetukseen ei luonnollisesti rajoiteta.

⁴ Olympiakomitea on arvioinut yli 20 000 lapsen pudonneen harrastuksista covid-19-pandemian myötä. Ks. <https://yle.fi/urheilu/3-12087446>.

⁵ Ks. esim. <https://ukkinstituutti.fi/ajankohtaista/kevaan-koronarajoitukset-vaikuttivat-merkittavasti-perusopetusikaisten-lasten-ja-nuorten-liikkumiseen/>.

⁶ Ks. esim. https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/05/21110913/lapsen-aani-2021_raportti1_fi.pdf.

⁷ Ks. https://en.coronasmitte.dk/corona-passport?_cf_chl_captcha_tk__=pmd_CsozhHKr783qUGIzVZvkns8AMt0DBOnC9QHoRx3o02s-1632049721-0-gqNtZGzNAvujcnBszQil.

⁸ Ks. <https://www.schengenvisainfo.com/news/italy-makes-covid-health-pass-mandatory-for-unvaccinated-people-including-foreign-tourists/>